

ДЕРЖАВНА СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ЯК ВИД МАТЕРІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІТЕЙ-ІНВАЛІДІВ

Рівень цивілізованості держави та суспільства визначається ставленням до найменш захищених та найбільш вразливих його членів, у першу чергу до дітей-інвалідів. У зв'язку з перетворенням економічної системи України в умовах переходу до ринкових відносин діти-інваліди опинилися в найбільш тяжкому становищі.

Народження дитини з дефектом чи поява в сім'ї дитини-інваліда часто лягає тяжким тягарем на обмежені ресурси сім'ї і веде, тим самим, до подальшого зниження рівня забезпеченості. Належне матеріальне забезпечення дітей-інвалідів надає не тільки можливості до виживання сім'ї, в якій виховується така дитина, чи самій дитині, якщо вона утримується за рахунок держави, але й сприяє зниженню рівня інвалідності серед малозабезпечених прошарків населення. Адже відомо, що найбільш чітко встановлений взаємозв'язок між інвалідністю й малозабезпеченістю. Хоча ризик виникнення захворювань є більш високим серед населення, що проживає на межі бідності, зворотна залежність не менш справедлива.

Особливо актуальним сьогодні є невідкладне законодавче вирішення цілого ряду питань та проблем з матеріального забезпечення дітей-інвалідів та сімей з такими дітьми з метою посилення їхнього соціально-правового захисту.

Вищезазначені обставини зумовлюють нагальність дослідження державної соціальної допомоги як одного з видів матеріального забезпечення дітей-інвалідів і обумовлюють актуальність цього дослідження.

Дослідженням проблем соціального захисту дітей-інвалідів взагалі та їхнього матеріального забезпечення зокрема займаються такі науковці, як Н. Б. Болотіна, В. Ф. Пузирний, Б. І. Сташків, Н. М. Стаховська, Л. П. Шумна, В. Ярошенко тощо.

Метою цього дослідження є аналіз та узагальнення основних положень чинного законодавства, що регулюють надання державної соціальної допомоги дітям-інвалідам, надання ефективних рекомендацій з удосконалювання цього питання.

Згідно зі ст. 36 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів України» матеріальне забезпечення інвалідів здійснюється, зокрема, у вигляді грошових виплат, до яких відносяться пенсії, допомоги, одноразові виплати [1].

Таким чином, державна соціальна допомога дітям-інвалідам є одним з видів матеріального забезпечення таких дітей, їй притаманні всі принципи права соціального забезпечення, але, на думку Б. І. Сташківа, є правові принципи, властиві тільки їй: принцип мобільності в наданні допомоги; принцип адресності; принцип диференційного підходу при визначенні розмірів і видів допомоги; принцип комплексності; принцип соціального реагування; принцип га-

рантованості надання допомоги при різкому погіршенні матеріального стану; принцип пріоритетності в наданні соціальної допомоги сім'ям з дітьми; принцип стимулювання до подолання життєвих труднощів.

З метою посилення соціальної підтримки осіб з обмеженими фізичними і психічними можливостями в листопаді 2000 р. Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про державну соціальну допомогу інвалідів з дитинства та дітей-інвалідів» [2, ст. 2]. Право на державну соціальну допомогу згідно з цим Законом мають діти-інваліди віком до 18 років.

Закон України «Про охорону дитинства» визначає дитину-інваліда як дитину зі стійким розладом функцій організму, спричиненим захворюванням, травмою або вродженими вадами розумового чи фізичного розвитку, що зумовлюють обмеження її нормальної життєдіяльності та необхідність додаткової соціальної допомоги і захисту [3, ст. 1].

Згідно зі ст. 2 Закону України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам» державна соціальна допомога на дітей-інвалідів віком до 18 років призначається у розмірі 70 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність

Таким чином, розмір державної соціальної допомоги на дитину-інваліда встановлюється у процентному відношенні до прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Але ж п. 3. ст. 46 Конституції України передбачає, що соціальні допомоги, які є основним джерелом до існування, повинні забезпечувати рівень життя не нижче прожиткового мінімуму, встановленого законом [4, ст. 46].

Це положення підтверджується і в преамбулі Закону України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», де зазначено, що цей Закон відповідно до Конституції України гарантує інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам право на матеріальне забезпечення за рахунок коштів Державного бюджету України та їх соціальну захищеність шляхом встановлення державної соціальної допомоги на рівні прожиткового мінімуму.

Отже, існуюча редакція ст. 2 Закону України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», в якій закріплюються розміри державної соціальної допомоги в процентному відношенні до прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, суперечить преамбулі цього ж Закону та п. 3.ст. 46 Конституції України.

І таке обмеження прав дітей-інвалідів та сімей, в яких виховуються такі діти існує незважаючи на те, що у Законі України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» зазначено, що цей Закон гарантує інвалідам рівні з усіма іншими громадянами можливості для участі в економічній, соціальній сферах життя суспільства, створення необхідних умов, які дають можливість інвалідам вести повноцінний спосіб життя згідно з індивідуальними здібностями і інтересами.

Згідно з Законом України «Про прожитковий мінімум» прожитковий мінімум визначається, як вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продо-

вольчих товарів та мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості [5].

В Україні прожитковий мінімум визначається нормативним методом у розрахунку на місяць на одну особу. Крім того, прожитковий мінімум визначається диференційовано залежно від вікового критерію та залежно від соціальної та демографічної групи особи: для дітей віком до 6 років; для дітей віком від 6 до 18 років; для працездатних осіб; для осіб, які втратили працездатність.

Прожитковий мінімум на одну особу, а також окремо для тих, хто відноситься до основних соціальних і демографічних груп населення, щороку затверджується Верховною Радою України в законі про Державний бюджет України на відповідний рік і періодично переглядається відповідно до зростання індексу споживчих цін разом з уточненням показників Державного бюджету України.

Згідно зі ст. 21 Закону України «Про Державний бюджет на 2011 рік» встановлений на 2011 рік прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць для дітей віком до 6 років: з 1 січня — 816 грн, з 1 квітня — 832 грн, з 1 жовтня — 853 грн, з 1 грудня — 870 грн;

для дітей віком від 6 до 18 років: з 1 січня — 977 грн, з 1 квітня — 997 грн, з 1 жовтня — 1022 грн, з 1 грудня — 1042 грн;

працездатних осіб: з 1 січня — 941 грн, з 1 квітня — 960 грн, з 1 жовтня — 985 грн, з 1 грудня — 1004 грн;

осіб, які втратили працездатність: з 1 січня — 750 грн, з 1 квітня — 764 грн, з 1 жовтня — 784 грн, з 1 грудня — 800 грн [4, ст. 21].

Діти-інваліди — це особи, які не досягли 18 років і тому в більшості випадків працездатність у них ще не виникла, може взагалі не виникнути, а може така особа буде працездатною незважаючи на вади здоров'я. Тому ми не можемо погодитися з закріпленням в Законі України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам» розміру державної соціальної допомоги дітям-інвалідам у процентному відношенні до прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, тим більше в Державному бюджеті на відповідний рік встановлюються окремо розміри прожиткового мінімуму для дітей відповідного віку до 18 років. Крім того неможливо не відмітити, що прожитковий мінімум для осіб, які втратили працездатність, затверджений в розмірі, найменшому з усіх інших категорій осіб.

Вважаємо, що при затвердженні прожиткового мінімуму на рік є доцільним відмовитися від існуючого порядку розмежування розміру прожиткового мінімуму по соціальних групах (працездатні особи та особи, які втратили працездатність) та по демографічних групах (діти віком до 6 років та від 6 до 18 років). Неможна погодитися з законодавцем, який такий поділ зумовлює особливостями людського організму, у його потребах в залежності від віку та фізичних можливостей, адже діти-інваліди в силу розладів функцій свого організму, спричинених захворюванням або іншими вадами розумового чи фізичного розвитку, потребує підвищеного захисту та додаткової соціальної допомоги.

На наш погляд, є більш прийнятним встановлення єдиного розміру прожиткового мінімуму на одну особу на місяць.

Отже, вважаємо необхідним внести зміни до ст. 2 Закону України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», та визначити, що державна соціальна допомога дітям-інвалідам призначається у розмірі встановленого законом прожиткового мінімуму на одну особу на місяць.

Законом України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам» передбачено також призначення надбавки на догляд за дитиною-інвалідом віком до 18 років, яка призначається одному із батьків або усиновителів, опікуну чи піклувальнику, які не працюють і фактично здійснюють догляд за дитиною-інвалідом. Одинокій матері (одинокому батьку) надбавка призначається не залежно від факту роботи.

Надбавка на догляд за дитиною-інвалідом встановлюється в розмірі: на дитину-інваліда віком до 6 років — 50 відсотків прожиткового мінімуму для дітей віком до 6 років, на дитину-інваліда віком від 6 до 18 років — 50 відсотків прожиткового мінімуму для дітей віком від 6 до 18 років.

Таким чином, розмір надбавки на догляд за дитиною-інвалідом залежить від таких факторів: наявності обох батьків або одинокої матері/батька; факту роботи батьків; віку дитини-інваліда.

Вважаємо доцільним внести зміни до ст. 3 Закону України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам» та передбачити, що розмір надбавки на догляд за дітьми-інвалідами визначається залежно від важкості захворювання дитини-інваліда та майнового стану сім'ї.

Дітям-інвалідам, які мають одночасно право на державну соціальну допомогу відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам» [7], на пенсію та на державну соціальну допомогу згідно із Законом України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам», призначається за вибором законних представників дітей-інвалідів державна соціальна допомога відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам» або пенсія чи державна соціальна допомога згідно із Законом України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам». При цьому, якщо інвалід з дитинства або дитина-інвалід має право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника і державну соціальну допомогу відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», ці виплати призначаються одночасно.

У ст. 18 Закону України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам», передбачено, що його норми поширюються також на осіб, які одержують пенсію або державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам і за своїм бажанням можуть звернутися за призначенням державної соціальної допомоги відповідно до цього Закону замість пенсії чи державної соціальної допомоги інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам [8].

Розміри державної соціальної допомоги дітям-інвалідам у віці до 18 років, згідно із вище зазначеним Законом, доцільно було б встановити залежно від ступеня втрати здоров'я, розділивши хвороби, які є підставами для визнання дітей інвалідами, на певні категорії (групи).

Отже, державна соціальна допомога дітям-інвалідам полягає в матеріальній підтримці сімей, які мають дітей з вадами розумового або фізичного розвитку; в соціальній підтримці сімей, які опинилися в скрутному матеріальному становищі та потребують додаткових витрат на лікування дитини-інваліда.

Державна соціальна допомога дітям-інвалідам повинна надаватися у розмірах, які відповідають положенням п.3. ст. 46 Конституції України, та забезпечувати реалізацію конституційного права кожного на забезпечення достатнього рівня життя.

Література

1. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні : Закон України від 21 берез. 1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1991. — № 21. — Ст. 252.
2. Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам : Закон України від 16 листоп. 2000 р. № 2109-III // Урядовий кур'єр. — 2000. — № 236, 19 груд.
3. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квіт. 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 30. — Ст. 142.
4. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
5. Про прожитковий мінімум : Закон України від 15 лип. 1999 р. // Офіційний вісник України. — 1999. — № 33.
6. Про Державний бюджет України на 2011 рік : Закон України від 23 груд. 2010 р. №2857-VI // Офіційний вісник України. — 2010–2011. — № 99/1.
7. Порядок надання державної соціальної допомоги інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам : затв. Наказом Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства фінансів України від 30 квіт. 2002 р. №226/293/169 // Офіційний вісник України. — 2002. — № 24. — Ст. 1191.
8. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам : Закон України від 18 трав. 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 33–34. — Ст. 404.

Анотація

Тарасенко В. С. Державна соціальна допомога як вид матеріального забезпечення дітей-інвалідів. — Стаття.

Зазначена стаття присвячена дослідженню питань матеріального забезпечення дітей-інвалідів, зокрема надання державної соціальної допомоги цій категорії осіб. Автор звертає увагу на те, що встановлення на законодавчому рівні розміру державної соціальної допомоги дітям-інвалідам до 18 років в процентному відношенні до прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, суперечить Конституції України та чинному законодавству. У статті надані пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства у сфері надання державної соціальної допомоги дітям-інвалідам.

Ключові слова: діти-інваліди, матеріальний захист дітей-інвалідів, державно-соціальна допомога дітям-інвалідам, прожитковий мінімум.

Аннотация

Тарасенко В. С. Государственная социальная помощь как вид материального обеспечения детей-инвалидов. — Статья.

Настоящая статья посвящена исследованию вопросов материального обеспечения детей-инва-

лідів, в частині надання державної соціальної допомоги цій категорії осіб. Автор звертає увагу на те, що встановлення на законодавчому рівні розміру державної соціальної допомоги дітям-інвалідам до 18 років в процентному відношенні до прожиточного мінімуму, встановленого для осіб, втративших здатність працювати, суперечить Конституції України та чинному законодавству. В статті дані пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства в сфері надання державної соціальної допомоги дітям-інвалідам.

Ключові слова: діти-інваліди, матеріальне забезпечення дітей-інвалідов, державна соціальна допомога дітям-інвалідам, прожиточний мінімум.

Summary

Tarasenko V. S. The state social support as a type of financial support of disabled children. — Article.

The present article covers investigation of issues of disabled children financial support, particularly the issues of giving state social support to the mentioned category of children. The author would like to draw your attention to the fact that legislative establishment of the amount of the state social financial support rendered to disabled children under 18, percentage wise, living-wage established for the people, who lost their ability to work, contradicts the Constitution of Ukraine and current legislation. The present article contains offers concerning improvement of current legislation in the sphere of rendering social financial support to disabled children.

Keywords: disabled children, disabled children financial support, state social financial support of disabled children, living-wage.

УДК 349.2(477)

В. А. Андропова

ЮРИДИЧНІ ФАКТИ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА ВЛАСТИВОСТІ

Поняття юридичного факту є фундаментальною основою відповідної теорії, і дослідження його змісту актуальне для вироблення загальної теорії юридичних понять та відповідає потребам практики. Розкриття характеру юридичного факту дає змогу проникнути у глибину цього явища, визначити його основні ознаки і зрозуміти місце юридичних фактів у правовому регулюванні [1, 167–171].

Проблеми теорії юридичних фактів знайшли своє відображення в роботах С. С. Алексєєва, Ю. І. Гревцова, З. Д. Іванової, В. Б. Ісакова, В. В. Копейчикова, М. П. Рабиновича, В. М. Синюкова, О. Ф. Скаун, Ю. К. Толстого, Р. О. Халфиної, Г. М. Чувакової та ін.

Метою даної роботи є визначення поняття, висвітлення ознак та властивостей юридичних фактів у трудовому праві України.

Завданням даної статті є дати визначення поняттю юридичних фактів, проаналізувавши існуючі в юридичній науці підходи до цього питання та дослідження особливостей їх природи.

Юридичні факти — це та зона дії права, де правові норми стикаються з життям, з конкретною дійсністю. Отже, юридичні факти дозволяють вивести